

НАУКА З ПРИСТРАСТЮ

Тарас Салига – шістдесятник. Формальна хронологія ніби й оскаржує це твердження: 1969 року тільки закінчив Львівський університет, до Спілки письменників прийняли 1977 року, у 1983 р. вийшла перша критична книжка... Але активним критиком можна стати і студентом, що, мені здається, і сталося. До Спілки завжди приймають критиків і довше й важче, а “невгодним” узагалі влаштовують тривалий “іспитовий” термін (так, пригадую, було і з Тарасом). А книжка... Не завжди активному учасникові літературного процесу хочеться “зупиняти мить” і збирати та підсумовувати творчий доробок, хоча на початок 1980-х у Т. Салиги обсягом він був, гадаю, більшим, ніж на одну книжку.

Та й це не головне. Про що і про кого пише молодий талановитий і невспокійливий літературознавець, кого підтримує й кого захищає? М. Вінграновський, І. Драч, В. Симоненко, Ліна Костенко, Д. Павличко, І. Жиленко, І. Калинець, П. Скунець, Л. Скирда, Р. Кудлик, М. Петренко, Л. Талалай, Л. Кульбак... Ряд цей численний, ряд чудовий, і ніде не бачимо в Т. Салиги пріснопам’ятних “обойм”; багатьом поетам він присвячує окремі невеликі розвідки, а у проблемних та оглядових статтях неодмінно відводить місце бодай для короткої індивідуальної характеристики. Проблеми досить актуальні на той час – не любі пильним “соцреалістам” верлібр, “метафоризація”, асоціативність тощо. Аналіз поетичного слова тонкий і точний. Т. Салига швидко виростає на проникливого і вдумливого знавця й інтерпретатора української лірики (а згодом і поеми); його відчуття поезії органічне, сприймання творчих пошуків й експериментів шістдесятників – захоплено солідарне.

Однак і це ще не все. Автор тих статей Т. Салига діяв і мислив *по-шістдесятницьки*. Його критичні публікації 1970-х, сумнозвісної пори літературних погромів і політичних арештів, сприймалися як виступ “від імені шістдесятників”, котрих усіляко почали приборкувати, як викличне ствердження непроминушості їхнього нещодавно прогрімлілого вибуху.

Не менш прозорливим і дбайливим виступає Т. Салига в оглядах та поцінуванні творчості поетів, що йшли слідом за шістдесятниками. Умови, суспільні й літературні, їм випали аж ніяк не кращі, точніше – гірші, уваги критики й літературної громадськості вони мали значно менше, а водночас поставав такий же численний і потужний ряд – особлива “хвиля”, що підхопила ідеали шістдесятництва, проте не була (і не могла бути) лише його відлунням. Новий приплив відчутний і у прозі, й у критиці (В. Панченко, В. Брюховецький, М. Рябчук, М. Жулинський, М. Слабошпицький, В. Моренець – добра когорта, до тридцяти імен!), але передусім, вважаю, у поезії. Це було вже не умовно Тарасове, а його рідне літературне покоління. І у статтях зарясніли нові дебютанти, він як дбайливий господар охоплює щонайширше поетичне поле. В. Затуливітер, Д. Іванов, Л. Голота, Н. Білоцерківець, Ст. Чернілевський, А. Кичинський, О. Сенатович, Д. Кремінь, Ю. Буряк, І. Царинний, В. Кордун і чимало інших виступають героями його студій. Звичайно, не тільки його, писали й інші, але, мені здається, Т. Салига особливо переймався місією помітити й підтримати кожен справжній талант, не пропустити, охопити якомога більше художніх явищ, бо все то – складові українського літературного процесу. А ще – Т. Салига, на мій погляд, від початку добре зрозумів, що одна з визначальних рис критики – уважне, дбайливе ставлення до таланту – у наші “антиукраїнські” часи неодмінно має супроводжуватися й постійною боротьбою за нього, за його право на самодостатність і неповторність, на які звідусіль

*Львівські вчені в Новому Саді (Сербія).
Іван Денисюк, Тарас Салига*

зазіхають. Спокійний і добрий за самою своєю людською натурою, м'який і лагідний, але із вродженим чуттям справедливості, налаштованістю проти кривди, Т. Салига мусив виробляти жорсткішу вдачу, непоступливу позицію, що дедалі більше засвідчували його літературно-критичні студії.

Такий Салига-критик, такий Салига й історик літератури. А хто в цю мить подумав, можливо, про певні мої добросерді ювілейні перебільшення, може пересвідчитися, ознайомившись іще раз із книжкою 1994 року "Високе світло", із тим, як у ній сумлінно, доскіпливо, докладно простежено й любовно подано перекреслюваний і табуований до кінця 1980-х років неперебутній у нашій літературній історії художній масив – поезія міжвоєнного періоду. Маланюк, Стефанович, Дараган, Клен, Янів, Лівницька-Холодна, Лятуринська, Галя Мазуркевич – у згаданій книжці, у

наступних книжках (напр., "Імператив") і в низці інших статей ці та інші поети постають виразно, самобутньо й цікаво – у своїх біографічних, людських і суто творчих рисах та подробицях. І водночас окреслюється могутнє, художньо повноцінне українське літературне явище першої половини ХХ століття. Авторі нової історії української літератури навряд чи можуть обійтися без цих фахово сумлінних і проникливих напрацювань небайдужого дослідника.

Т. Салига часто виступає першопроходцем у відкритті тих чи тих тем, постатей, з'явищ. Серед першовідкриттів у нашій писаній ще до Незалежності "Історії української літератури ХХ ст." у двох томах (1993–1995) – одне безпосередньо належить Тарасові Юрійовичу. Ідеться про розділ "Поезія вояків УПА", який з'явився з його ініціативи й, певна річ, за його авторством. Перше слово він сказав і як автор та упорядник антології "Стрілецька Голгофа" (1992), релігійної поезії "Слово Благовісту" (1999), у розвідках про літературні групи "Митуса", "Логос", поезію, присвячену Крутам, та ін.

Літературний критик, який не лише зацікавлено втручається в літературний процес, а й переживає його, історик літератури, який ніколи не мислить себе холоднокровним спостерігачем і констататором, живуть у письменникові-дослідникові Т. Салізі, не поборюючи один одного, а помножуючи його невтомну працюовитість, "господарську дбайливість", чуття художнього слова, зрештою, його багатогранний літературний таланти.

Найяскравіше – і це природно – цей хист виявився, на мою думку, у розвідках, присвячених світочам української літератури – Тарасові Шевченку та Іванові Франку. Друковані в різних виданнях, вони зібрані нині в солідному "підсумковому", академічного стибу виданні "Воздвиження храму". Принципова позиція Т. Салиги щодо спроб останнього часу неодмінно просунути-протягти під виглядом "новітніх", "нетрадиційних" підходів відверто чи крадькома "десакралізаційну" мету – відома. Вгадуємо вже із самих заголовків "До

Кобзаря” та “Франко – каменяря” і полемічну настанову, яку він аргументовано виклав і довів у нових статтях.

Літературознавець, історик, критик Т. Салига постає на повну силу своїх можливостей дослідника, він твердий і суворий в обстоюванні національних основ, нев’янутих традицій української літератури, який категорично не приймає приблизності, неточності, притягування за вуха чужорідного, нефахові домисли з недобрим наміром...

Шевченкознавство і франкознавство Т. Салиги – це неодмінний зв’язок думки, слова, філософії, “ясновидін” і заповідань українських геніїв із сучасним днем, із найпекучішими сьогоднішніми болями і тривогами... Наукові викладки й публіцистичні звернення до теперішнього українця співіснують в єдиній духовній сфері.

Я приєднуюся до такої *науки з пристрасстю*, патріотичного літературознавства. Бо знаю: поки не зникли (і мають здатність агресувати) загрози українській мові, а отже, усій українській культурі, духовності – ні література, ні літературознавство не мають права забувати про природою дане етноохоронне покликання, націєтворчу місію.

...Я назвав підстави, згідно з якими Тарас Салига – шістдесятник. За належністю до свого покоління він сімдесятник. Але сьогодні – о невблаганний часе, він уже й “сімдесятник” за віком.

Дай, Боже, тобі ще багато натхненних і плідних на звершення літ! Бо 70, знаю, це ще не багато. Щасти тобі, Тарасе!

Отримано 13 грудня 2011 р.

м. Київ

Валерій Шевчук

ІМПЕРАТИВИ ТА ВОКАТИВИ ТАРАСА САЛИГИ

У наш час літературознавство як наука переживає складні процеси. З’являються прецікаві монографії, збірники праць, повернуті чи воскресені тексти загублених або за тоталітарних часів проскрибованих письменників. Є й певні тенденції в розвитку чи постанні цієї науки; я б назвав дві – “дамська” й науково-пошукова (остерігаюсь поділу літературознавства за статями): у науково-пошуковім працює чимало серйозних учених жінок, а в “дамській”, хоч і не так багато, знайдемо й чоловіків. Але щоб не творити дискусійних дефініцій, поясню свою думку не так образно. Під “дамським” літературознавством розумію формалістично-схоластичне, при цьому його прихильникові не треба розшукувати рідкісних видань, архівних матеріалів, загублених або невиданих творів, що чиниться задля того, щоб повернути в нашу напіврозгромлену комуністами літературу все те, що зберігає естетичну вартість, – досить вивчити спеціальну термінологію і фразеологію (систему штампів та дефініцій, узятих із чужих рук) і на цій основі витворити спеціальну систему маніпуляцій знову-таки за певною схемою. Це, так би мовити, *фальшиве* літературознавство, потрібне лише їхнім авторам (у цей спосіб здобуваються наукові звання) і вельми вузькому колу їхніх прихильників, які, вочевидь, вважають, що так можна “взяти Бога за бороду”.

Протиставно до цього постає *робоче* літературознавство, яке на руїнах нашого духу, учинених усілякими завойовниками, збирає, образно кажучи,